

Předmostské venuše

Stylizovaná geometrická rytina ženy na mamutím klu z doby 31 až 22 tisíc let před naším letopočtem nebyla jedinou vzácností, která se v Přerově postarala o rozruch. Kromě Předmostské venuše byly v trezoru dopraveny také dva další vzácné exempláře – řezba mamuta z mamutoviny a lineární řezba na klu, připomínající podle odborníků stylizovanou mapu lokality Předmostí.

„Předmostská venuše se po dlouhých sto sedmnácti letech vrátila znovu do míst, kde byla kdysi nalezena," řekl s dojetím v hlase ředitel Muzea Komenského v Přerově Radim Himmler.

V roce 1895 objevil tento vzácný artefakt amatérský archeolog Martin Kříž v lokalitě, kde o rok dříve odkryl slavný hrob lovců mamutů K. J. Maška. Díky němu se Předmostí u Přerova zapsalo do učebnic světového dějepisu.

„Jsou to už vlastně jediné dochované exponáty, které připomínají pravěké osídlení Předmostí. Drtivá většina kosterního materiálu z hrobu pravěkých lidí, jenž našel K. J. Maška, byla totiž zničena při požáru zámku v Mikulově v roce 1945. Právě zde byla tehdy uložena část paleolitických sbírek," shrnul.

Kříž vs. Maška

Kurátor výstavy Aleš Drechsler se zmínil o rivalitě, která kdysi panovala mezi oběma slavnými archeology Martinem Křížem a K. J. Maškou.

„Vedli spolu prostřednictvím tisku ostré spory, ale i přesto, že byli extrémní rivalové, se nakonec později smířili. Teprve Maška pak dokázal správně interpretovat význam nalezené Předmostské venuše, a tím se postaral o její věhlas," řekl.

Brněnské muzeum nejprve o zapůjčení Předmostské venuše na unikátní expozici Umění z času lovců v Přerově nechtělo ani slyšet, běžně se totiž nevystavuje.

„K realizaci tohoto nápadu vedla trnitá cesta, zpočátku byla totiž zápůjčka odmítnuta. Nakonec ale převážil názor, že Venuše do Přerova patří," zmínil ředitel muzea Radim Himmler. Ještě letos by se měla Přemostská venuše „podívat" také na výstavu do Britského muzea v Londýně

Pojistná hodnota? 10 milionů

Na expozici Umění z času lovců bude kromě pěti desítek velkoformátových fotografií Martina Frouze k vidění celkem šest vzácných artefaktů moravského paleolitického umění, z toho tři právě z Předmostí.

„Jejich historický význam se nedá vyčíslit. Jen pojistná hodnota všech předmětů činí deset milionů korun,“ uvedl Radim Himmler s tím, že Předmostská venuše je z nich nejvzácnější.

Viděli i Věstonickou

Pro přerovské muzejníky byl převoz děl nezapomenutelným okamžikem.

„Přebírali jsme exponáty z trezoru v pavilonu Anthropos Moravského zemského muzea v Brně za policejní asistence. Pro nás ta chvíle byla výjimečná i tím, že docent Martin Oliva, který je ředitelem pavilonu, vyjmul z trezoru slavnou Věstonickou Venuši a ukázal nám originál, což bylo úžasné,“ líčil komisař výstavy Jiří Šmeral z Muzea Komenského v Přerově. Předměty budou po dobu konání výstavy uloženy v bezpečnostní vitríně. Výstava Umění z času lovců začíná v Muzeu Komenského ve čtvrtek vernisází a od pátku bude přístupná veřejnosti. Podle ředitele muzea Radima Himmlera je unikátní expozice nejen událostí celorepublikového, ale i evropského významu.

Slavná venuše z Předmostí má asi "sestru", spekuluji brněňští archeologové 6.2.2011

Známa a z historického hlediska velmi cenná venuše z Předmostí u Přerova, která patří k nejstarším uměleckým artefaktům v Evropě, existuje patrně v ještě jednom provedení. Původní rytinu ženy na mamutím klu z paleolitu, tedy starší doby kamenné, našel už před více než sto lety archeolog Martin Kříž a je ve sbírkách brněnského Moravského zemského muzea. Její pravděpodobnou "sestru" vlastní americký sběratel umění Danken Caldwell.

Podobnost obou rytin je více než zřejmá. Ani odborníci z Moravského zemského muzea (MZM) však nejsou přesvědčeni o stoprocentní pravosti Caldwellova artefaktu. "Nutné je jeho další, a to podrobné zkoumání, k němuž zatím ale nedal souhlas," řekla pracovnice muzea Martina Galetová, která na krátký čas Caldwellovu venuši zkoumala.

Pokud by se potvrdila domněnka, že pravěcí lovci v Předmostí vytvořili hned dvě venuše, z nichž jedna zůstala na Moravě a druhá po nálezů záhadně zmizela a objevena byla zcela náhodně v uplynulých letech v zahraničí, šlo by o vědeckou senzaci. Venuše z Předmostí totiž nemá svým zpracováním v Evropě srovnání.

O nálezů venušiny "sestry" bude v březnu informovat prestižní světový archeologický časopis *Journal of Archaeological Science*. Galetová doufá v to, že Caldwell to přiměje k dalšímu zkoumání jeho historického artefaktu, což je nyní podle vědců klíčové.

Venuše je mimořádná svým pojetím. Paleolitičtí umělci vytvářeli geometrické rytiny nebo plastické předměty. Rytina ženy byla v jejich tvorbě ojedinělým počinem. Podle některých názorů mohla být dokonce výtvořem šamanů. Její hlava má podivný trojúhelníkový tvar. Pro nezasvěcené byla rytina původně tak špatně zřetelná, že venuši vystavovali hlavou dolů.

Caldwell se pochlubil svojí venuší teprve nedávno vědcům ve Francii. Tehdy v ní pobývala i Galetová, která si ji prohlédla. Jde opět o rytinu na kosti. Dokonce jí chybí stejná část, která schází také na venuši z Předmostí. Na Caldwellově artefaktu je i nápis "Předmostí", ale s háčkem, který však není umístěn přesně nad písmenem r. Dalším vodítkem pro zjištění původu je další nápis "Moravie" - tedy Morava, což upřesňuje místo nálezů.

"Po smrti archeologa Kříže vykoupila jeho sbírku historických předmětů i se slavnou venuší z Předmostí země moravská, a tak se stala součástí sbírek našeho muzea," vysvětlil archeolog Martin Oliva. Jisté je, že Kříž, coby zakladatel moravské archeologie a velmi pečlivý vědec, neměl o existenci druhé venuše poňtí.

Archeologové vypátrali, že "sestru" venuše měla před desetiletími ve svých sbírkách hraběcí rodina de Saint-Périer. Její členové, milovníci nejstaršího umění, měli kdysi velký zájem i o výsledky výzkumů v Předmostí. Zda Moravu navštívili, se neví. Kolem roku 1990 pak nabídli jejich dědicové venuši k prodeji. Časem se dostala do sbírek Američana Caldwell.

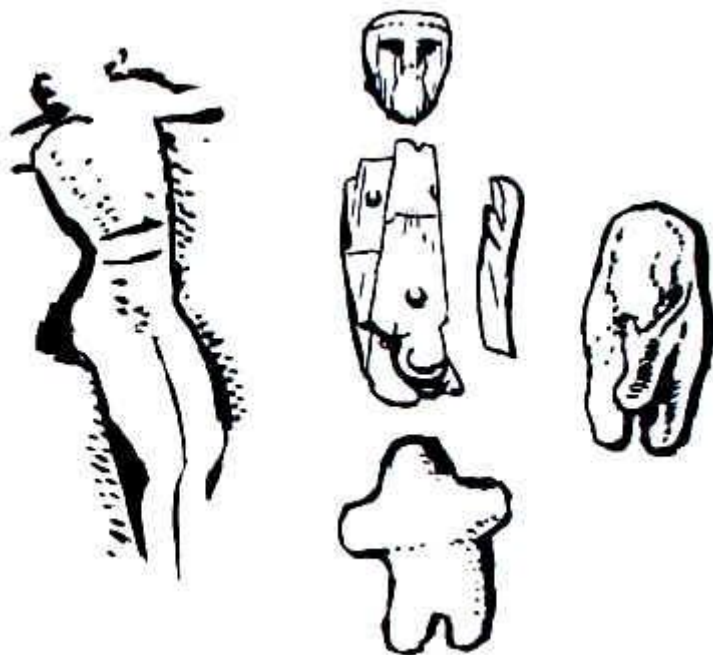
"Jisté je, že jde o historický kousek, nikoli o jeho pouhou napodobeninu. Je provedený podobnou technikou rytí jako naše venuše. Zda je ale skutečně z Předmostí, to zatím nelze říci. Jistá pravděpodobnost tady ale skutečně je," dodala Galetová

Důvody vytváření venuší.

Sošky venuší jsou známy již třetí století a samozřejmě vždy existovala nějaká snaha vysvětlit příčiny jejich realizace někdejšími umělci. V této publikaci se tímto směrem pohybovat nebudeme, protože to není cílem této práce. Nicméně jde alespoň shrnout určité souvislosti a naznačit některé možné cesty pozdějšího podrobnějšího bádání. Takže předně musíme zaregistrovat, že nahé ženské figurky se objevují i v dílech znázorňující spojené opaky (Gagarino, Itálie a snad i Laussel), kde vypadají alespoň z určité části úplně stejně jako běžné venuše. Zajímavé je, že v některých společných hrobech nalézáme také tento princip spojení a to přesto, že pohřbení byly původně oblečení. (To může naznačovat, že chápání ženy jako symbolu, se mohlo obejít bez naznačení oděvu, který by mohl znemožnit identifikaci pohlaví - zřejmě nosili muži i ženy podobné oděvy, jak to také zjistíme například i v Sungiru.) Tato spojitost ukazuje na určitou jednotnou konkrétní mytologii o spojených opacích, která se uplatňovala i v pohřbech (tomuto tématu se bude publikace věnovat podrobněji). Ovšem obrovský rozdíl mezi těmito sousošími a volnými soškami venuší tkví v tom, že volné samostatné venuše nemají žádný srovnatelný ekvivalent v pohřbech. Skutečně neznáme žádnou pohřbenou ženu nebo dívku, která by zcela samostatně ležela na břiše nebo zádech, narovnaná jako svíce se složenými rukama na hrudi, nebo narovnanými podél těla. Žena z DV ležela na boku, ve skrčené poloze, přerovské ženy byly uloženy snad sekundárně, a každopádně ne zcela samostatně a vlastně ani nevíme s naprostou přesností jak. Podobně je tomu i jinde ve světě, najdeme dokonce skrčenou ženu, pohřbenou vsedě, ale nikde

narovnanou kostru. Můžeme říci, že samostatné figurky venuší, podle toho, co zatím registrujeme rozhodně nepovstaly na základě pohřební mytologie. To je určitý důležitý konkrétní poznatek.

Další oblastí je fakt, že dané sošky nejsou výtvarným materiálem studujícím ženskou anatomii s jejími primárními a sekundárními sexuálními znaky. Často chybí detaily klínu a naprosto vždy chybí detaily prsou (dvorce a bradavky s výjimkou jedinné kolekce z DV). Taktéž rozhodně není samozřejmostí, aby byly všechny sošky s tak velkým břichem, aby se vždy dalo spekulovat o těhotenství. Naopak typicky těhotnou ženu s břichem v takovém stavu, že by to vypadalo, že ji „ve stoje na břichu bude stát vodorovně položený talíř“ vpravdě vůbec neznáme. Spíš si dnes pod slovem „žena“ představujeme určitý symbol a naše současná kultura dává tomuto obecně povědomému symbolu konkrétní tvary. My můžeme oproti tomuto symbolu považovat gravettienské figurky žen za daleko tlustší přes břicho. V reále má plno žen kolem nás takovou postavu, kdy se jim na břicho ukládají tuky nebo mají uvolněné břišní svaly, nebo oboje zaráz. Je to nejspíš o tom, že se jednak neumíme dívat na věci kolem nás, ale odráží to mnohdy i fakt, že mnoho žen dovede umě takovou postavu maskovat příhodným šatstvem, či speciálním spodním oděvem.

Další realitou je, že přes opakovatelné jednotlivé gravettienské prvky jako je statika a vzpřímenost neexistuje jednotný předpis pro účes, obličej a zdobící prvky a nakonec i velikost a tvar prsou není rozhodně jednotný. Naivní jednoduchou výklady počítají jen s mytologií jako primárním důvodem pro vytváření paleolitických děl. V reále je nutné přičíst zvláště u severské kultury tlak na tvořivost i snahu s vyrovnáním se z výjimečnosti nahého ženského těla v podmínkách chladu, kdy nahé ženské tělo, mělo navíc schopnost silně

asociovat pocity domova, kde je teplo u ohně nebo lampy v hromadách teplých přikrývek. To platí zvláště tehdy musel-li být lovec delší čas mimo domov, kdykoli se vypravil někam za zdroji mimo stanici trvalejšího rázu. Naopak venuše takto pečlivě provedené nevidíme u madlénu, kdy lidé společně následovali potravní zdroje (stáda koní a sobů). Mytologie spolu se specifickým sociálně-psychickým tlakem v gravettienu tak zřejmě hráli velmi důležitou společnou roli, protože se tato mytologie promítala i do samotného vytváření venuší tam, kde u nich nacházíme společné kanonické znaky a to mnohdy společně s osobní umělcovou specifickou angažovaností a individuální tvořivostí..

To je asi v současnosti vše, co by se dalo říci aniž bychom si vymýšleli o důvodech a souvislostech kolem vzniku legendárních gravettienských venuší.

